

Institutioner Side om Side med Oslo. Kunstindustrielle Museer blev startet tidligere og har flere Repræsentanter i Norge end i Danmark. Og hvad Folkemuseerne angaar, kunde det vel være nævnt, at selve Navnet er et Laan fra Danmark, men ellers har Norge med sin rige og mangfoldigt nuancerede folkelige Kultur selvfølgelig paa dette Omraade faaet et Forspring, som vi trods de seneste Aars hæderlige Anstrengelser aldrig vil kunne indhente. »Folkemuseerne åpnet for folket et nytt syn på historien som en fortelling om mennesker lik os selv Museumstanken ble hos oss det 20. århundredes friske tilskudd som ga den nasjonale bevissthet et rikere konkret innhold«. Bogen giver ikke noget Tal paa Norges Museer, men det er henved 200, hvoraf de 80 er Lokalmuseer for By og Bygd, skabte i vort Aarhundrede. Det er beundringsværdigt, at Norge, der ganske har manglet Danmarks Grundstamme af gamle kongelige Samlinger, og i 1810 knap havde andet at bygge paa end en Protest mod den kgl. Oldsagskommissions Indsamlingsoppraab af 1807, nu er naaet saa langt frem.

Et ypperligt Supplement til Shteligs Værk er *Reidar Kjellbergs* Bog om *Norsk Folkemuseum*. Den er udgivet af Museets Styre og tilegnet dets Grundlægger, Museumsdirektør Hans Aall, men at den ikke er tynget af officiel Højtidelighed, mærkes allerede i Kapiteloverskrifter som: »En ung mann får en idé« (1894), »Museet redder den siste bukseknep« (1902—14), »Våpnene taler, men musene tier ikke« (1938—44). Den begynder med et Citat af Troels Lunds Pjece om Kulturhistorie fra 1894, giver gerne Ordet til Kritikere og Modstandere, lægger ikke Skjul paa økonomiske og andre Vanskeligheder, som Museet har haft at kæmpe med, og naar alligevel at gøre Rede for de imponerende Resultater, som Museet har naaet. Den er blevet et Monument over Hans Aall, der i det halve Aarhundrede forestod Museet med usvækket Energi og Offervilje. Og man skal lede længe for at finde fornøjeligere museumshistorisk Læsning!

C. A. J.

Norges Steinalder.

Gutorm Gjessing: Norges Steinalder. Utgitt av Norsk Arkeologisk Selskap. Johan Grundt Tanum. Oslo 1945.

Arkæologen Gutorm Gjessing har gjort den Bedrift at skrive en Bog om Norges Steinalder nu under Krigen — en Bedrift, saa vist som Vilkaarene har været slette for saadant Arbejde i Norge i disse Aar. Ikke alene var Samlingerne gemt væk, men Tyskerne

havde installeret sig direkte i Museerne. Og mange Museums-mænd sad som Fanger i Møllergaten eller paa Grini.

Gutorm Gjessing har mange Forgængere i Studiet af norsk Stenalder. Længe var de Synspunkter, der arbejdedes ud fra, stærkt paavirket af den Problemstilling, som svenske og danske Forskere var kommet til. Dette Afhængighedsforhold udviklede sig ganske naturligt. De mange store Stengrave i Danmark og Sverige førte til, at Studiet af Stenalderen i disse Lande kom stærkt i Forgrunden allerede tidligt i forrige Aarhundrede. Takket være Mænd som J. J. A. Worsaae, Oscar Montelius og Sophus Müller blev Stengravkulturen — den megalitiske Kultur — i Danmark og Sydsverige den finest undersøgte Stenalderkultur i Verden med en fast Kronologi, der med sine Hovedresultater gælder den Dag i Dag. I Norge, hvor Gravfund i det store Hele mangler, maatte de kronologiske Resultater udvindes ved en Sammenligning af Oldsagerne med tilsvarende danske og sydsvenske. Man førtes derved ind paa at betragte den norske Stenalder som et mere eller mindre ægtefødt Afkom af den danske. Norsk Arkæologi havde dermed, som Gjessing siger, faaet Dogmet om, at alle Kulturfremskridt i Europa har haft syd-nordgaaende Retning med Middelhavskulturerne som al Kulturs Navle, at trækkes med.

Der var imidlertid en stor Gruppe Redskaber, hovedsageligt af Skifer, som det synes umuligt at passe ind i de danske Skemaer. Længe klarede man Vanskeligheden ved at gaa uden om dem som Katten om den varme Grød. Endelig omkring 1920 lykkedes det ved forenet svensk-norsk Hjælp at finde Forbilleder for saa at sige hver eneste Skiferform i megalitiske Flintredskaber. Efter Gjessings Hovedsynspunkt, der refereres nedenfor, er Forudsætningen for dem en ganske anden — og rimeligere.

En særlig norsk Stenalderforskning kan egentlig først siges at sætte ind, da man tager fat paa Bopladsundersøgelserne. Foregangsmændene her er Gabriel Gustafson, Haakon Shetelig og A. W. Brøgger, der hver for sig har givet en samlet Fremstilling af norsk Forhistorie (Gustafson: »Norges Oldtid«, 1906, Shetelig: »Primitive Tider i Norge«, 1922 og Brøgger: »Det norske Folk i Oldtiden«, 1925). Paa disse Fund var det muligt at opbygge en norsk Kronologi, selv om Vanskelighederne var mange. Hovedparten af de norske Fund skriver sig fra aabne Boplads, hvor Oldsagerne oftest ligger uden egentligt Kulturlag, saadan at det er uhyre vanskeligt at skelne mellem ældre og yngre Lag. Man har derfor antaget, at Oldsagsformerne i norsk Stenalder har holdt sig uforandret gennem vældige Tidsrum. For en Del kan dette være Fejlslutninger.

De nævnte Vanskeligheder kan delvis elimineres, efterhaanden som Undersøgelsen af Bopladser i Huler og under Heller skrider frem. Her ligger Kulturlagene beskyttet mod Vejr og Vind og kan gro op til mægtige, tykke Lag. Foregangsmændene ved disse Undersøgelser er paany Brøgger og Shetelig (henholdsvis 1907 og 1910 og 1914—15), men vigtigere er dog Johs. Bøes Undersøgelse af Skipshellaren i Hordeland (1930—31) og Gjessings af Kirkhellaren i Nordland (1937—38), dels fordi Erfaringerne for Undersøgelsen af saadanne Fund var gaaet betydeligt frem i den mellemliggende Tid, dels fordi de to nævnte Pladser gav langt bedre Muligheder for at skille de forskellige Bosætningsperioder ad.

Bopladsundersøgelserne er da den Vej, der fører frem til en klarere Forstaaelse af Udviklingen i Norges Stenalder. Som i vort Land maa disse Undersøgelser paa det nøjeste kombineres med og støttes af de Resultater, som Kvartærgeologien naar til først og fremmest ved at tage Pollenanalysen i Brug. De nye Resultater, som Geologerne i de sidste Aar er kommet til for Danmarks Vedkommende, har vendt op og ned paa mange gængse Forestillinger. En tilsvarende Indflydelse paa Opfattelsen af Norges Stenalder synes de norske, geologiske Undersøgelser at skulle faa. Gjessings Bog er ingen ringe Bedrift. Ikke alene indeholder den 527 Sider med over halvandet Hundrede Billeder og Planer, men den er ogsaa skrevet i et ualmindeligt levende og let læst Sprog. Det er en Fornøjelse at gennemvandre Norges Stenalder med Gjessing som Vejleder. Men som alle gode Bøger har den sine Skønhedspletter, og lad os da trække dem frem først. Billedstoffet er gennemgaaende godt, og det er smukt anbragt i Teksten. De tekniske Detaljer, der skal anskueliggøres, fremtræder ogsaa tydeligt nok, men der mangler fuldstændigt Maalestoksforhold ved Afbildningerne. Det kan være galt nok for norske Læsere, men rent galt bliver det for danske, der maaske aldrig personligt kommer til at staa over for Sagerne selv. Og principielt er det under alle Omstændigheder en Uting. En lignende Nonchalance møder en under Beskrivelsen af de enkelte Fund. Der gives ikke tilstrækkelig fyldig Besked, saa Læseren har ikke altid Mulighed for at begribe Fundenes hele Karakter. For at have disse Ting i Orden, maa man være et Stykke af en Pedant. Men Pedant er Gjessing mindst af alt.

Men har man først udspyet sin Galde over de nævnte Forhold, saa fængsles man af det friske og vidtfavnende Syn, Forfatteren anlægger paa sit Stof. Dette er ikke en Fremstilling kun beregnet paa Fagarkæologer, men lige saa fuldt paa Kulturhistorikere. Der skal forsøges kort at klargøre hvorfor.

Ca. $\frac{3}{4}$ af Bogen omhandler Jæger- og Fiskerkulturen, der i Nordnorge forsætter næsten eneraadende helt ned til Jernalderens Begyndelse. Den sidste $\frac{1}{4}$ er viet Norges ældste Bondebrug og Skildringen munder ud i en (stadig aktuel) Konfrontation af de 2 Kulturformer i Afsnittet: Veidemann og Bonde. Om Fangstkulturerne taler Forfatteren med et sikkert Førstehaandskendskab fra sit Ophold paa Norges nordligste Museum i Tromsø. Han fik her Lejlighed til at fortsætte Nummedals Arbejde med Klarlægningen af de ejendommelige arktiske Kulturer, der gaar under Navnene: Fosna- og Komsakulturen. Længe har de været et Stridens Æble blandt Fagfolk. Man kunde ikke akceptere den meget tidlige Datering, Nummedal gav dem jævnsides med de ældste kendte Spor af Mennesker her i vort Land. Der var ingen Levemuligheder i Norge paa det Tidspunkt, hævdede man. Hvordan skulde Mennesker være naaet gennem Isødet fra Europa saa langt mod Nord? Gjessing har sin egen Mening om den Ting, idet hans Hovedsynspunkt for hele Norges Stenalder er en kraftig Opposition mod den ældre Opfattelse, at Indvandringen til Skandinavien er foregaaet sydfra. Efter hans Opfattelse sætter Indvandringen sydfra tidligst ind med Bondekulturen i yngre Stenalder. Indtil da gik Forbindelsesvejene ene østover. Den norske Fangstkultur søges knyttet til et stort cirkumpolart Kulturkompleks, en Tanke, samme Forfatter senere har behandlet nærmere i en Afhandling i det norske arkæologiske Tidsskrift »Viking«. Brøgger hævdede som den første — uden at vinde Tilslutning — den nord- og vestnorske Stenalderes Uafhængighed af Megalitikulturen.

Under sin Gennemgang tager Gjessing mange tankevækkende Problemer op, og dér synes jeg egentlig, Bogens største Fortjeneste ligger — ialt Fald for den kulturhistorisk interesserede. Desværre lader Fundene ofte Forfatteren i Stikken. Der er nemlig den store Skavank ved Hovedparten af de norske Fund — og det gælder især de ældste —, at egentlige Kulturlag mangler. Kun de uforgængelige Redskaber af Sten er bevaret, Ben og Træ er borte. Rigtigt nuanceret fremtræder Fangstkulturen da først i yngre Stenalder, hvor Fundene fra Huler og Heller dukker op. Ogsaa af anden Grund er de lige nævnte Fund interessante. I flere af dem træffes nemlig udover Jagtdyrenes Levninger Knogler af Tamdyr — alle unge Individuer. Gjessing tolker dem som Vidnesbyrd om den Proviant, Fangstfolkene førte med sig hjemmefra, og ser heri Beviser for Bøndernes sæsonvise Fangst langs Kysterne.

Paa eet Omraade viser Fangstkulturen en Rigdom, som vi her i Danmark ikke har noget Sidestykke til: Kunsten, som den viser

sig i de indhuggede og delvis bemalede Billeder paa Klippesiderne. Gennemgangen af den Fangstmagi, der ligger gemt i disse Billeder, er et af de interessanteste Afsnit i Bogen. Gennem Jævnførelse med moderne Vidnesbyrd om Jagtmagi er det lykkedes Forfatteren at sandsynliggøre Helleristningernes Stilling i Kulturmiljøet.

Først sent kommer Bondebruget til Norge. Rigtigt Fodfæste vinder det iflg. Gjessing først i Slutningen af yngre Stenalder. Denne Udvikling hænger naturligt sammen med Naturforholdene, der ikke var den nye Kulturform særlig gunstig. Forfatteren hævder da ogsaa som et karakteristisk Træk i Norges Kulturudvikling, at Fangstkulturen ikke her (som f. Eks. i Danmark) nogen- sinde har ladet sig knække af den nye Erhvervsform. Denne sidste maatte tilogmed fra første Færd baseres paa Samvirke med Fangstkulturen for overhovedet at kunne eksistere. Ud af Synthesen mellem disse to saa forskellige Erhvervsformer, der desuden efter Gjessings Fremstilling har hver sin Oprindelse (en østlig, cirkumpolar og en sydlig, forasiatisk), gror den Blandingskultur, der bliver Norges Kulturhistorie frem til idag, og hvis første Vidnesbyrd var at finde i Bopladslagene fra Huler og Heller. Oprindelsen til et saa vigtigt Led i norsk Bondekultur som Sæterdriften vil Forfatteren søge i denne Sammensmeltning. Bogen afsluttes med en fyldig Litteraturfortegnelse og et forbilledligt, fyldigt Sag- og Navneregister.

Holger Rasmussen.

Norsk Jernskulptur.

Arne Nygård-Nilsen: Norsk jernskulptur I—II. I Serien Norske Minnesmerker. I. W. Cappelen. Oslo 1944.

Beundringsværdigt mange fornemme Publikationer lykkedes det Norge at faa udgivet i de haarde Krigsaar. Som Fortsættelse af Johan Meyers store Værk om »Fortids Kunst i Norges Bygder« har man saaledes paabegyndt en ny statelig Serie om den nationale Textilkunst, hvoraf der er udsendt *Helen Engelstad: Norske ryer* (Serie II Nr. 1, udgivet af Kunstindustrimuseet i Oslo 1942). Samme Forfatterinde har, ligeledes for Kunstindustrimuseet i Oslo, udarbejdet »Messeklær og Alterskrud. Middelalderske Paramenter i Norge« (Oslo 1941). Og i Serien Norske Minnesmerker er udkommet *Th. Krohn-Hansen: Norske Velkomster fra Laugstiden* (Oslo 1942).

Men den Publikation, der ved sit Emne har stærkest Bud til Danmark, er den nuværende norske Rigsantikvars Værk om norsk Jernskulptur, hvilket i Hovedsagen vil sige de støbte Jernovne,